

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 13799
Tarih : 08-09-2025

33767

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın **Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum** tarafından Anayasa'nın 98 inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96 ile 99 uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Serhat EREN

Diyarbakır Milletvekili

Diyarbakır ili Kulp ilçesi ile Batman ili Sason ilçesi sınırları arasında yer alan Dicle Nehri havzasında ve Zore Çayı üzerinde uzun süredir çok sayıda hidroelektrik santral (HES) ve güneş enerjisi santrali (GES) projesi planlanmakta olup, bölgede madencilik ve petrol arama faaliyetleri de yürütülmektedir. Su kaynaklarının kıt ve yağışların az olduğu bu yörede kontrolsüz enerji ve madencilik yatırımları nedeniyle ekosistemde geri dönüşü olmayan tahribatlar meydana geldiği; yöre halkının yıllardır bu projelere karşı hukuki ve fiili direniş gösterdiği bilinmektedir. Özellikle Maya Enerji şirketinin 2014'ten bu yana hayata geçirmek istediği Metin HES projesi ile Zore Çayı üzerinde yapılması planlanan baraj ve bağlı tesislerin, bölgenin hassas ekolojik dengesini ve sosyo-ekonomik yapısını olumsuz etkileyeceği uzmanlarca dile getirilmektedir.

Bölgedeki Dicle Havzası, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile zengin biyolojik çeşitliliğin bir arada bulunduğu nadir ekosistemlerdendir. Kulp ve Sason yöresinde sebze-meyve tarımı, tütün ve tahıl üretimi, ceviz ve fıstık yetiştiriciliği ile arıcılık ve küçükbaş hayvancılık halkın başlıca geçim kaynaklarıdır. Bu üretim faaliyetleri, nehir ve dere akış rejimine ve bölgenin mikroklimatik koşullarına doğrudan bağlıdır. Uzmanlar, söz konusu HES projelerinin inşası ve işletilmesi halinde akarsu debisinin tünellere alınarak doğal akışın büyük ölçüde değişeceğini, bazı dere yataklarının tamamen kuruyabileceğini belirtmektedir. Bu durumun tarımsal sulama imkânlarını kısıtlayacağı, toprak nemini bozacağı ve ürün verimliliğinde ciddi düşüslere yol açacağı; ayrıca sucul yaşam formları üzerinde baskı oluşacağı, balıkların göç yollarının kesilerek popülasyon kayıpları yaşanacağı dile getirilmektedir.

Ekolojik tahribatın yanı sıra projenin kırsal sosyo-ekonomik hayatı zayıflatacağı ve uzun vadede göç riskini artıracacağı belirtilmektedir. Bölge halkının büyük çoğunluğu tarım, hayvancılık ve arıcılık ile geçimini sağladığından, su rejimindeki değişiklikler bu faaliyetlerde ekonomik kayıplara yol açacak; kırsal yaşam biçimi sürdürülemez hale gelecektir. Nitekim benzer projelerde şirket çıkarlarının ön planda tutulduğu, Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporlarının ekolojik ve sosyo-ekonomik etkileri bütüncül değerlendirmekten uzak kaldığı görülmektedir. Metin HES projesine dair hazırlanan ÇED sürecinin de şeffaflıktan uzak olduğu; halkın katılım toplantılarında yurttaşların hangi soruları sorduğu, ne gibi öneriler getirdiği ve

bunların rapora nasıl yansıtıldığı konularının belirsiz olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bazı ÇED raporlarında mevcut su kaynaklarının yok sayıldığı, görsellerin manipüle edilerek heyetlerin yanıltıldığı iddiaları bulunmaktadır.

Dicle Havzası'ndaki projelerin kümülatif etkisi de büyük bir endişe konusudur. Yöre halihazırda çeşitli maden ocakları, barajlar ve enerji projeleriyle kuşatılmış durumdadır. Kulp ve Sason ilçelerindeki mevcut HES'lere ek olarak yapımı planlanan Metin HES, bölgedeki ekolojik yükü daha da artıracaktır. Baraj gölü oluşumuyla endemik bitki türlerinin ve sucul yaşam alanlarının geri dönüşü olmayacak şekilde kaybedileceği; nehir ekosisteminin parçalanması sonucu bölgedeki biyolojik çeşitliliğin telafisi imkânsız zarara uğrayacağı belirtilmektedir. Projenin sağlayacağı enerji üretiminin ise oldukça sınırlı kalacağı, buna karşın çevresel yıkım ve sosyal maliyetlerin çok daha büyük olacağı açıktır.

Bölge halkı ve yerel yönetimler, doğaya ve yaşam alanlarına sahip çıkarak söz konusu projelerin iptalini talep etmektedir. 2014 yılından bu yana köylüler HES şantiye alanını terk etmeyerek fiilen nöbet tutmakta; hukuki yollardan da projenin durdurulması için çaba göstermektedir. İlk ÇED olumlu kararına karşı açılan davada iptal kararı alınmış; ancak şirketin ısrarı üzerine revize edilen raporla süreç yeniden başlatılmıştır. İkinci davada bilirkişi heyetinin değiştirilerek bilimsellikten uzak rapor düzenlendiği, böylece şirket lehine karar çıkarıldığı ifade edilmektedir. Dosyanın şu an Danıştay nezdinde temyiz süreci devam etmektedir. Bu süreçte ayrıca, projeyi üstlenen Maya Enerji şirketinin bağlı bulunduğu grubun sahte diploma skandalıyla gündeme gelmiş olması dikkat çekicidir. Malamira İnşaat'ın sahibi Mehmet Baykara'nın diplomasının sahte olduğu, buna rağmen uzun yıllar boyunca yüzlerce ÇED raporunda imzası bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, ülke çapında bugüne dek hazırlanmış pek çok ÇED raporunun da güvenilirliği konusunda ciddi soru işaretleri doğurmaktadır.

Öte yandan, Dicle Havzası'ndaki projelerin toplumsal ve politik sonuçları da göz ardı edilmemelidir. HES projeleriyle birlikte suyun kullanım hakkı devlet ile özel şirketler arasındaki anlaşmalarla şirketlere devredilmekte, böylece su toplumun ortak varlığı olmaktan çıkıp şirket mülkü haline gelmektedir. Tarımsal sulamada kullanılamaz hale gelen su, sadece yerel halkın değil tüm canlıların yaşam kaynağının gasp edilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca bölgedeki barajların yalnızca enerji üretimi değil, kaya gazı çıkarım faaliyetlerine su sağlamak için de kullanılacağı yönünde bilgiler bulunmaktadır. Bu da doğayı zehirleyecek ve toplumsal maliyetleri katbekat artıracaktır.

Bu bağlamda;

- 1- Metin HES ve havzadaki diğer projelere ilişkin ÇED süreçlerinde halkın katılım toplantılarında yöneltilen sorular, alınan tutanaklar ve proje revizyonlarına yansıyan hususlar nelerdir? Bu kayıtlar kamuya açık mıdır?

- 2- ÇED raporlarında alanın su varlıklarının, göletlerin ve ekolojik değerlerin eksik veya hatalı sunulduğuna yönelik iddialar hakkında bakanlığımızca yapılmış idari inceleme var mıdır? Varsa tespit ve yaptırımlar nelerdir?
- 3- Kümülatif etki değerlendirmesi hangi metodolojiyle yapılmıştır? Aynı havzada maden, baraj, HES ve GES projelerinin toplam etkisi değerlendirilmiş midir? Değerlendirilmediyse gerekçesi nedir?
- 4- Proje şirketlerinin hazırladığı ÇED raporlarında yer alan uzman ve danışmanların mesleki yeterlilikleri nasıl doğrulanmaktadır? Bilgi ve belge sahteciliği tespit edilmesi halinde ÇED kararlarının akıbeti ve yaptırımlar nelerdir?
- 5- Projeler için çevre izin ve lisans süreçlerinde biyolojik çeşitlilik, su kalitesi ve sediman dinamiği izleme yükümlülükleri öngörülüş müdür? İzleme sonuçları düzenli olarak bakanlığa raporlanmakta mıdır ve kamuoyuyla paylaşılmakta mıdır?
- 6- İklim değişikliğiyle uyum ve etkilerin azaltımı kapsamında, havzadaki HES ve GES projelerinin sera gazı muhasebesi, arazi kullanım değişikliği etkisi ve karbon yutağı kaybına ilişkin değerlendirmeler ÇED ve izin süreçlerine nasıl entegre edilmektedir?
- 7- Doğal sit, korunan alan, endemik tür habitatları ve ekosistem hizmetleri üzerindeki etkiler bakımından alınan telafi ve rehabilitasyon önlemleri nelerdir? Bu önlemlerin uygulanması sahada nasıl denetlenmektedir?
- 8- Halk sağlığı açısından, inşaat ve işletme döneminde su kalitesinde bozulma, toz ve gürültü, patlatma ve malzeme ocağı faaliyetleri için öngörülen sınır değerlerin ihlali halinde uygulanacak hızlı durdurma ve yaptırım mekanizmaları nelerdir?